

RECORDS HUMANS D'EN JAUME BOFILL

per IGNASI DE SOLÀ-MORALES

Vaig tractar en Jaume Bofill els últims anys de la seva vida. Tenia la mateixa edat que el meu pare i es coneixien prou perquè a casa jo n'hagués sentit a parlar. El seu ambient i el meu no eren pas gaire distants, però de fet no el vaig conèixer per via familiar, sinó a la universitat, quan, ja estudiant d'arquitectura, vaig començar a interessar-me per la filosofia.

Crec que el meu primer contacte amb ell degué ser per la primavera de l'any 1961. M'hi va presentar en Joaquim Maristany, amb qui m'unia no tan sols un gran afecte, sinó la illusió per alguna aventura intel·lectual que lligués les nostres conviccions cristianes —crítiques i un xic agòniques— amb una autèntica participació en totes les inquietuds d'aquell moment. Per a una persona com jo, formada en un ambient tradicional, treure el cap a la cultura contemporània, no pas desqualificant-la, sinó intentant formar-ne part, ja era, pel sol fet d'intentar-ho, una gosadia excitant i ariscada.

Pot semblar paradoxal que, en aquella recerca de mestres, en Jaume Bofill hi tingués un lloc. Per als qui en aquell moment llegíem Maritain o Aranguren juntament amb Sartre i Lukács, el neotomisme del Dr. Bofill podia aparèixer com la quinta essència d'allò que volíem defugir: un sistema teològic i filosòfic construït i acabat de dalt a baix, posant

sense parar dificultats i diferències amb el pensament modern i fent distinguos ja de bon començament davant Descartes, Kant i el pensament contemporani.

D'altra banda, el seu pensament semblava desplegar-se en terrenys terriblement tècnics. No era una disputa de gustos literaris o, aparentment, d'afinitats ideològiques. El que es discutia eren qüestions de metafísica estricta. Era des de la teoria del coneixement que es decidien coses que, en la seva materialització, podien comportar que una persona cregués que políticament el que calia era ressuscitar el carlisme o bé reincorporar-se als moviments marxistitzants de contestació de l'època.

Però el que succeïa amb el tracte amb en Jaume Bofill —o almenys a mi— era que jo podia relativitzar —mig per ignorància mig per rebuig— el seu tomisme i, en canvi, deixar-me seduir per l'encant personal de la seva llibertat d'esperit.

Parlant de l'arquitectura contemporània primer —vam llegir plegats uns textos de Walter Gropius que jo li vaig deixar— i després llegint Hegel —comentaris a la Fenomenologia, en una mena de seminari casolà—, jo descobria la seva poderosa capacitat no tan sols d'interessar-se per unes coses que a mi em semblaven irrenunciables, sinó per fer-me-les entenedores.

Hi havia, en primer lloc, la seva sensibilitat per tots els fets de cultura. Era un filòsof que es mostrava pensador no sols d'aquells tecnicismes de la baixa escolàstica que a mi —ho haig de reconèixer— sempre m'incomodaven, sinó que semblava arrencar el seu pensament a partir del que hi havia de més viu en la poesia, en l'art, la ciència i, potser per damunt de tot, a partir de la reflexió sobre la vida personal i la construcció del subjecte.

Segurament era aquest seu aspecte, la seva afinitat evident amb un cert heideggerisme difús, no sols com a estil sinó com a mètode, el que donava a en Jaume Bofill un

trempe que jo no trobava en cap altre professor de la facultat de Filosofia.

L'últim estiu de la seva vida, l'any 1964, jo era a Viladrau, on ell també reposava, malaltís, mirant de no forçar el seu fetge ja fatalment damnat.

La meua relació amb ell s'havia fet més fonda. De les lectures i visites fetes durant els darrers anys havia passat a una autèntica intimitat. Jo li agraiïa més d'un mot il·luminador en els dubtes i incerteses en què aquells anys difícils jo em movia.

Al llarg d'aquell agost ens vam veure força sovint. Jo sortia de casa meua, al poble, i per un petit corriol feia dreuera cap a Rosquelles, la masia on ell vivia, ben bé al peu del Matagalls, voltat de la seva plàcida i acollidora família. Pel camí havia de passar prop de la font de l'Oreneta, on una làpida amb versos de Guerau de Liost, el seu pare, ja semblava preparar-me en el clima alhora noucentista i peripatètic de les nostres trobades cap al tard.

Ell tenia molt d'interès que llegíssim conjuntament un text, si bé jo no acabava de trobar-hi l'atractiu. Era el breu assaig de Gabriel Marcel Positions et approches du mystère ontologique. Ara, amb els anys, n'entenc millor el perquè.

L'afinitat d'en Jaume Bofill amb aquest text era òbvia. Una reflexió personalista en què la concepció de la realitat és sempre oberta, no sols inacabada —in fieri—, sinó també susceptible d'ésser aprofundida fins al misteri. Un misteri augustinianament íntim i íntimo meo, és a dir, un misteri com a obertura cap al transcendent i com a últim horitzó de la realitat.

El text era prou suggerent per poder parlar de moltes coses: de literatura, de política, d'observacions de la vida quotidiana. Pel meu gust, era en aquests registres on la seva personalitat resultava més enriquidora. Amb els seus ulls intensament brillants al fons d'unes conques cada cop més fosques i enfonsades, amb aquell fil de veu entre l'infantil

i el sarcàstic, la conversa s'allargava fins que es feia fosc i els fills petits se li acostaven per participar-hi. Allí la vida domèstica es donava la mà amb obertures a qüestions d'alta especulació en un ràpid i llampeguejant procés d'anar de l'immediat i concret a les més absolutes categories de comprensió de la realitat.

Un dia havíem parlat de l'amor. De l'amor humà, de l'amor entre un home i una dona. Ho recordo ben bé. Després de parlar d'algunes persones conegudes i de personatges clàssics de la literatura, després d'examinar la idea de passió i la noció d'irracional, en Jaume Bofill, passat un llarg silenci només trencat per algun xisclat d'ocell a l'horabaixa, deixava caure una sentència que mai no he oblidat. «L'experiència de l'amor és la de la puresa», deia amb un somris alhora tímid i maliciós.

Allí hi havia, al meu parer, tot en Jaume Bofill. Perquè era des d'aquest tipus d'experiències espirituals que ell construïa el saber enriquidor que era capaç de comunicar, transcendint tot tecnicisme filosòfic. Tota una concepció del fet que en les realitats humanes més fràgils però més decisives hi ha una certa forma d'anticipació i de vestigi de l'absolut: és això el que finalment configurava les seves paraules més constructives i fondes. Certament era una filosofia personalista, bastida des de l'experiència del subjecte i sense renunciar a l'obertura religiosa que aquest subjecte ja podia haver fet. Però també era una presa de posició per la llibertat. Una llibertat pensada des de l'individu i en què potser, massa relativitzades, les realitats de la vida social o de l'estat només apareixen com a convencions intercanviables a les quals s'arriba per la via de les necessitats més pròsaiques.

El subjecte, autor de l'art i de la ciència (recordem el seu gust per reivindicar el moment poètic de la ciència i la tècnica), és el mateix que produeix la seva història, però no pas per un desig frenètic sense objecte, sinó en la conso-

ladora esperança de l'amor, i d'un amor que més que possessió és renunciament i puresa.

Al vespre, quan jo me'n tornava cap a casa, sentia que aquella conversa s'engrandia, que m'atrapava per dins, i athora em semblava retratar, millor que qualsevol altra cosa, la fisonomia espiritual d'aquell estimat mentor i amic.